

О. М. Гончаренко, асист.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються чотири різновиди іншомовних запозичень у сучасній китайській мові, а також їх основні етапи адаптації.

Ключеві слова: запозичення, глобалізація, транслітерація, семантика, синоніми.

У китайській мові використання запозичених слів зумовлене необхідністю перманентного збагачення рідної мови. Запозичені слова включають власні назви, топоніми, загальні поняття, щоденну лексику, термінологію науки та техніки, звуконаслідування тощо. Багато запозичених слів, що у ході історії злилися з власне китайськими, вже давно вважаються лексикою китайської мови. Запозичення слів – це лінгвістичний феномен, якому притаманні також тісні зв'язки із суспільством та культурою.

Мова є зовнішньою оболонкою культури; культура має вплив на мову, мова в свою чергу на культуру, переймання іншої культури передбачає засвоєння слів іншомовного походження, а їх переклад відіграє важливу роль для культурної інтеграції та асиміляції. Іншомовні слова, потрапивши до китайської мови, стають складовою її лексики, позбавляються особливостей вихідної мови, узгоджуються з китайською мовою і поширюються з відповідністю до правил комунікації, збагачуючи лексичний склад китайської мови.

Засвоєння слів іншомовного походження представляє тенденцію розвитку мови, засіб її збагачення. Відомий американський лінгвіст Едвард Сепір писав: "Найпростіший вплив однієї мови на іншу відбувається саме за допомогою лексичних запозичень. Достатньою є лише наявність культурних запозичень, тоді й знайдуться лексичні відповідники" [1]. З розвитком світового культурного обміну все частіше має місце явище міжмовних запозичень. Мова зароджується в процесі виробництва, вслід за

прогресом суспільства та незупинної еволюції, в цілях забезпечення ефективного торговельно-економічного та культурного обміну між країнами та націями. На різних територіях часто представлені різні культури, відбувається їх обмін, необхідним є постійне засвоєння запозичених слів з метою збагачення національної мови, а збагачення мови й розширення словникового запасу є об'єктивною потребою для економічного торгового та культурного обміну.

Запозичення з інших мов можна поділити на чотири різновиди.

Фонетичні запозичення (音译 yīnyì) – передача звукової оболонки слова іншомовного походження. У цьому випадку, ієрогліф не має семантичного навантаження, лише фонетичне, наприклад, слово "democracy", перекладається як "德漠克拉西 démòkèlāxī демократія".

Семантичні запозичення (意译 yìyì) – збереження морфологічної структури мови запозичення та внутрішньої форми, здійснюється дослівний переклад, наприклад "supermarket" перекладається як "超市 chāoshì супермаркет".

Фонетико-семантичні запозичення (音译加意译 yīnyì jiā yìyì) – при фонетичній передачі додається буквальний переклад частини запозиченого слова, наприклад "jazz" перекладається як "爵士乐 juéshìyuè джазова музика"; або частина слова має фонетичний характер, частина – семантичний, наприклад Wall street перекладається як "华尔街 Huáěrjiē Уолстріт".

Змішані запозичення (音译、意译共存 yīnyì, yìyì gòngcún) – запозичені слова поділяються на фонетичні та семантичні; багато слів, з'явившись, існують у двох формах, а через тривале використання закріплюються в мові, більше того, семантичні запозичення витісняють фонетичні. Наприклад, "telephone" спочатку перекладали "德律风 délǜfēng", а потім з'являється слово "电话 diànhuà електронна розмова". Деякі фонетичні запозичення залишаються у повсякденному вжитку. Наприклад, "logic логіка", спочатку перекладалося дослівно 伦理 lúnlǐ або 名学 míngxué, проте найуживанішим фонетичним запозиченням стало слово 逻辑 luójí.

Буддизм проник до Китаю на початку правління династії Хань, після сотень років становлення, в період правління династії Тан сформувався як могутня культурна течія. З початком перекладу буддійського канону, у китайській мові з'явилася велика кількість фонетично однакових слів, деякі використовуються до сьогодні. "菩薩 púsà" Бодхісаттва – фонетичне запозичення з санскриту (Bodhi-sattva), "佛" – це скорочення від "佛陀 fótuó" Будда (той хто пізнає, пробуджується). "刹那 chànà" мить – фонетичне запозичення з санскриту (Ksana). Одна мить дорівнює 60 ксан, один момент 90, одна ксана 900 життів і смертей. Ксана означає короткий час, який неможливо виміряти. Також можна навести наступні приклади: 忏悔 chànhuǐ, 化身 huàshēn, 神通 shéntōng, 睡眠 shuìmián, 姻缘 yīnyuán, 念头 niàntou, 烦恼 fánnǎo, 真空 zhēnkōng, 消化 xiāohuà (сповідь, перетворення, надприродне осягнення, сон, шлюбні зв'язки, думка, страждання, пустота, розчинятися). Ще й досі ця термінологія широко використовується в китайській культурі, вона стала частиною повсякденної лексики простих людей [2].

На початку 20 століття в китайській літературі активно використовували іншомовну лексику. У віршах Гоможи з'являються такі слова, як symphony, pioneer, gasoline (симфонія, піонер та бензин). Відчувався вплив західних культур, в той час як китайська знаходилася на межі занепаду, багато письменників почали використовувати фонетичні запозичення. Наприклад у творі Лу Сіня з'являються слова "德漠克拉西 démòkèlāxī" (democracy – демократія 民主 mínzhǔ) та "赛因思 sàiyīnsī" (science – наука 科学 kēxué) – фонетичні запозичення, із збереженням оригінальної вимови. Іншим прикладом є твір Чжу Цзиціна, де вперше з'являється слово скрипка "梵阿玲 fànālíng" (violin 小提琴 xiǎotíqín), фонетична передача слова була дуже популярним методом перекладу, проте у зв'язку з тим, що фонетичні запозичення важко запам'ятовувалися та швидко забувалися, цей метод поступово був витіснений. На допомогу прийшли фонетико-семантичні запозичення, наприклад назва відомого виробника авто в Німеччині Мерседес-Бенц "奔驰 bēnchí", складається з ієрогліфів, що

означають машина, яка швидко їде, при тому зберігається частково звучання від оригінального слова Бенц.

В умовах глобалізації в китайській мові з'явилася величезна кількість неологізмів. Ці слова відображають новий вигляд соціальної, політичної, економічної та інших областей науки і техніки. На зіткненні розвитку глобалізації та цінностей культури Китаю й Заходу, проблемами нашої епохи стає те, як поставитися до глобалізації культури та її адаптації та яким чином скерувати розвиток культури. Кожна культура є продуктом історії певного суспільства, тому в процесі взаємодії вони повинні мати рівні права, уникати культурної гегемонії

На цьому етапі, запозичення слів відбувається калькуванням, а також за допомогою часткової транслітерації, наприклад, фараон 法老 fālǎo, клуб 俱乐部 jùlèbù, картка 卡片 kǎpiàn, пиво 啤酒 píjiǔ, гамбургер 汉堡包 hànbǎobāo, піца 比萨饼 bǐsàbǐng, боулінг 保龄球 bǎolíngqiú, Мікі-Маус 米老鼠 mǐlǎoshǔ, Дональд Дак 唐老鸭 tánglǎoyā, або повної транслітерації, наприклад Canon 佳能 jiānéng (торгівельна марка), cocoa 可可 kěkě (可可茶 kěkěchá, 可可粉 kěkěfěn), guitar 古塔 kěkěfēn, mummy 木乃伊 mùnǎiyī, salon 沙龙 shālóng, shock 休克 xiūkè, talk show 脱口秀 tuōkǒuxiù, Utopia 乌托邦 wūtōbāng.

Багато слів мали декілька варіантів перекладу, проте з часом неякісні варіанти були відсіяні, залишилися лише ті, яким притаманна висока якість перекладу. Наприклад, для перекладу слова *стільниковий телефон* було використано 6 варіантів: 移动电话 yídòngdiànhuà, 无绳电话 wúshéngdiànhuà, 大哥大 dàgēdà, 手机 shǒujī, 携带式活动蛋 xiédàishì huódòngdàn, 蜂窝式电话 fēngwōshì diànhuà, що спричиняло плутаницю [3].

У зв'язку з безперервним посиленням тенденції глобалізації все активніше відбувається взаємообмін між заходом та сходом, англійська та китайська мова постійно зазнають взаємовпливу та взаємопроникнення. Слово "ІТ" (інформаційні технології), дослівно перекладається як галузь інформаційних технологій, фактично більше вживається як "IT业 галузь ІТ"; IP телефон (网间协议电话 wǎngjiānxiéyì diànhuà телефон з підтримкою інтернет-протоколу),

дослівний переклад: телефон з підтримкою інтернет-протоколу, насправді ж вживається під назвою "IP电话 IP телефон".

Ми не ототожнюємо культурну глобалізацію з інтеграцією культури, хоча англо-китайський мовний контекст має багато спільного, проте не може бути цілковитою схожістю. У процесі глобалізації та інтернаціоналізації здійснюється акцент на "інтеграції", все ж всі етнічні групи мають свою особисту ідентичність та культурну самобутність.

Розвиток словникового запасу регулюється правилами мовленнєвої систем, засвоєння запозичених слів має відбуватися у гармонії з морфологічними правилами та особливостями китайської мови. Лінь Тао у своїй праці "Питання норми лексики сучасної китайської мови" виділяє, що структурною особливістю китайської мови є простий склад. У сучасній китайській мові є тенденція багатоскладових слів, тому потрібно уникнути проблеми множинності складів. Було проаналізовано 128 відомих торгових брендів, 100 з яких були багатоскладовими, що складає 78 %. Насправді багатоскладові запозичені слова, що важко вимовляються, ненадовго засвоюються в мові [4].

Переклад – це мовленнєва діяльність; комунікативний процес. Мова не може випередити культуру, або існувати незалежно від неї, а культура передається через переклад. Культура, в свою чергу, через переклад проникає на всі рівні мови. Щодо зв'язку мови, культури та перекладу існує яскрава метафора: культура – організм, мова – серце, перекладач – хірург. Під час операції на серце, потрібно врахувати всі особливості організму, по тій же причині нероздільними вважається мова та культура, перекладач конвертуючи одну мову в іншу повинен відповідно враховувати культурні відмінності. Переклад – це не тільки трансформації на рівні мови, а й на рівні культури [5].

Наприклад, "麦当劳 màidāngláo" "Макдональдс" – культурне явище глобалізації.

У більш ніж 100 країнах по всьому світу налічується більше 20000 ресторанів швидкого харчування "Макдоналдс", що являється культурним символом глобалізації. Не тільки представляє мережу дешевих ресторанів, а й символізує напрям сучасної

культури. З появою ресторанів "Макдоналдс" в Китаї, місцеві традиції зазнали впливу, що й відбулося також в Японії, оскільки їсти руками було не зовсім поширеним явищем. У Гонконзі "Макдоналдс" став популярним місцем, де можна поснідати, замінивши роль чайних будинків.

Щодо розуміння поняття запозичених слів виділяють вузький та широкий смисли. У вузькому смислі запозичені слова – лексика, запозичена на рівні фонетики, а не на семантичному рівні, наприклад, запозиченим є слово 摩托车 mótuōchē – мотоцикл, а 火车 huǒchē – не є. У широкому – до запозичених слів відносять як фонетичні, так і семантичні запозичення, де 摩托车 mótuōchē, 火车 huǒchē – обидва слова є запозиченнями. Хоча у широкому смислі не обов'язково вимагається фонетична схожість запозичених слів, а їх культурні та мовні зв'язки [6].

Згідно статистичних даних словника "新词新语词典 Неологізми нової мови", за 30 років з 1949–1977 з'явилося 28 запозичених слів, у середньому 1 слово за рік, у період з 1978–1988 – 58 слів, 6 слів за рік; з 1988 за консервативними оцінками кожного року з'являється близько 10-ти запозичених слів. Через півстоліття кількість перевищуватиме 200 слів за рік, очевидним став успіх політики реформ та відкритості, значно прискорилося поява запозичених слів у китайській мові [7].

На сьогодні англійська – основна мова міжнародного спілкування, яка проникаючи в інші мови та культури залишає глибокий слід. Запозичення з англійської мови стосуються різноманітних областей, це – продукти харчування, розваги, спорт, побутові речі, наука та техніка, що свідчить про особливе місце англійської як міжнародної мови, та відображає тенденцію китайської мови щодо запозичення слів із англійської. Наприклад, "伊妹儿 yīmèier" (Email); "IP电话 IP diànhuà" (Internet protocol phone) IP телефонія; "博客 bóké" blog – блог (щоденник, один із способів публікації чи видання статей; людина, яка веде блог, називається блогер "博主 bózhǔ", на блозі можна публікувати свої погляди, почуття, розкривати свою особистість, чи представляти звички та спосіб життя окремих людей); "乐活 lèhuó"

LO-HAS (lifestyle of health and sustainability) – здоровий та активний стиль життя.

Завдяки реалізації політики відкритості зовнішніх зв'язків, китайське суспільство пройшло шлях від ізоляції до відкритості, зміцнилася психологічна витримка ханської національності щодо запозичення культурних здобутків інших країн. У ході культурних та економічних зв'язків виникло багато ситуацій, які мали вплив на пристосування китайської ментальності до засвоєння запозичених слів, та сприяли їх частому використанню, наприклад: soft land 软着陆 guǎnzhāolù м'яка посадка, wild card 野卡 yěkǎ джокер, chain store 连锁店 liánsuǒdiàn мережа магазинів, hot line 热线 rèxiàn гаряча лінія, green food 绿色食品 lǜsèshípǐn екологічно чисті продукти харчування, trade war 贸易战 màoùyìzhàn торгівельна війна, black humor 黑色幽默 hēisè yōumò чорний гумор, white collar 白领 báilǐng клерк, first lady 第一夫人 dìyīfūrén перша леді, generation gap 代沟 dàigōu конфлікт поколінь, mobile phone 移动电话 yídòngdiànhuà мобільний телефон, bluetooth 蓝牙 lányá блютус, test-tube baby 试管婴儿 shìguǎnyīngér дитина з пробірки, supermarket 超市 chāoshì супермаркет, population explosion 人口爆炸 rénkǒubào zhà демографічний взрив, clone 克隆 kèlóng клон, AIDS 艾滋病 àizībìng СНІД, tittup 踢踏舞 tītàwǔ чечітка (танець), shock 休克 xiūkè шок, шоківий стан, hippie 嬉皮士 xīpíshì хіппі.

Запозичені слова призвели до появи різноманітних синонімів. У китайській мові кількість синонімів – незначна, проте з появою запозичених слів, пропорція синонімічних форм явно зростає.

许多人以为, 洗发时用力越大, 洗发剂的泡沫越多, 头发会洗得越干净。其实这样会使头发更干涩。Багато людей вважають, чим більше намилювати волосся, тим більше з'являтиметься піна, тим чистіше воно буде. Насправді ж волосся стане більш сухим.

洗发香波用得合不合话, 碱性较强, 或者制作工艺不规范, 头发频繁经受 烫染、电吹风造型, 也会增加头发的脆弱性。Низька якість шампуню, сильна лужність, невідповідність стандартам технології, а також часте використання фарби та фена – все це призводить до послаблення волосся [8].

Слова "洗发剂" та "香波" у тексті позначають рідку речовину для миття голови. Як бачимо з наведених вище прикладів, обидва слова існують в китайській мові.

Як правило, запозичені слова, що паралельно вживаються з китайськими відповідниками, можуть точно передати інформацію, проте мова перенавантажується лексикою. Популярним є пряме використання іншомовних слів, що інколи може впливати на якість передачі інформації, людина, яка погано володіє мовою, може опинитися у ситуації, коли не зрозуміє про що йде мова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 陈原: "社会语言学"。-北京, 学林出版社, 1983年, 第134页。
2. 外来词汇对中国语言文化的影响/修刚主编。-天津: 天津人民出版社, 2011年, 第75页。
3. 外来词汇对中国语言文化的影响/修刚主编。-天津: 天津人民出版社, 2011年, 第77页。
4. 姚斯、霍拉勃: "接受美学与接受理论"。-辽宁: 辽宁人民出版社, 1987年。
5. 余东、陈可培: "论翻译策略的文化内因"//“解放军外国语学院学报”。-2003年, 第5期。
6. 邹嘉彦、游汝杰: "当代汉语新词的多元化趋向和地区竞争"//“语言教学与研究”。-2003年, 第2期。
7. 许文胜: "从汉语外来新词研究看文化策略的变迁"。//“安徽大学学报(哲学社会科学版)”。-2006年, 第2期。
8. 外来词汇对中国语言文化的影响/修刚主编。-天津: 天津人民出版社, 2011年, 第96页。

Стаття надійшла до редакції 28.04.15

А. Н. Гончаренко., асист.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

Иностранные заимствования в современном китайском языке в контексте глобализации

В статье рассматриваются четыре разновидности иностранных заимствований в современном китайском языке, а также их основные этапы адаптации.

Ключевые слова: заимствования, глобализация, транслитерация, семантика, синонимы.

O. Goncharenko, Assistant Professor
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**Loan words in the contemporary Chinese language
and translation of terminology in the context of globalization**

The article deals with four types of foreign loan words in contemporary Chinese language, as well as the main stages of their adaptation.

Key words: *loanword, globalization, transliteration, semantics, synonyms.*

УДК 81'255.4'373.7=111=161.2

А. С. Григораш, магістрант
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
ІЗ НЕГАТИВНОЮ КОНОТАЦІЄЮ
В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті розглядаються функції та значення фразеологізмів з негативною конотацією у англійськомовному політичному дискурсі. Розкривається важливість збереження прагматичного потенціалу таких повідомлень у процесі їх перекладу українською мовою.

Ключові слова: *переклад фразеологізмів, політичний дискурс, стратегія дискредитації, еквівалент, аналог.*

Актуальність статті мотивована популярністю використання та трансформації фразеологізмів із негативною конотацією на тлі сучасних конфліктних подій у сфері політичної комунікації, що зумовлює необхідність їх адекватного перекладу засобами української мови.

Об'єктом дослідження виступають фразеологізми із негативною конотацією, які використовуються у промовах, виступах та інтерв'ю політичних діячів з метою дискредитації опонента та їх відповідники мовою перекладу.

Предметом дослідження є стратегії, прийоми та методи відтворення англійських фразеологізмів із негативною конотацією українською мовою в текстах політичного характеру.

Матеріалом слугують англійськомовні тексти, виступи та промови британських та американських політиків та їх перекла-